

Investor Sentiment, Misstatements and Auditor Behavior

Faegh Ahmadi¹, Amir Hossein Jamali², Mohammad Hadi Hosseini Sarani³

Received: 2022/01/25

Accepted: 2022/05/05

Research Paper

Abstract

High investor sentiment has been linked with opportunistic managerial behavior in the face of more optimistic investors and analysts. In this study, this line of work is developed by documenting the increased likelihood of misstatements and the consequent increase in audit risk in the face of high investor sentiment. The main objective of this study is to investigate the effect investor sentiment on misstatements, and auditor behavior of listed companies in Tehran Stock Exchange. The sample consists of 94 firms listed in Tehran Stock Exchange in the period from 2017 to 2021. The research hypotheses are tested using multivariate regression model with panel data method. The results show that investor sentiment has significant positive effect on the misstatements within 95% confidence level. In addition, other findings indicate existence of a significant positive effect investor sentiment on audit fees and going concern opinion. As a result, the findings enhance the understanding of how investor sentiment affects misstatements, and auditor behavior, and enrich the literature on corporate auditor pricing and reporting decisions.

Keywords: Investor Sentiment, Misstatements, Auditor Behavior, Audit Fees, Going Concern Opinion

JEL Classification: M49, M41, M42

---

1. Assistant Professor of Accounting and Financial Management Department, Islamic Azad University, Qeshm Branch, Qeshm, Iran (Corresponding Author) (Email: faeghahmadi@gmail.com)

2. Assistant Professor of Accounting Department, Islamic Azad University, marvdasht Branch, marvdasht, Iran (Email: accountancy.amir@miau.ac.ir)

3. Ph.D. Student of Accounting Department, Islamic Azad University, Qeshm Branch, Qeshm, Iran (Email: mhadihosseinis@yahoo.com)

تمایلات سرمایه‌گذار، تحریف صورت‌های مالی و رفتار حسابرس

فائق احمدی^۱، امیرحسین جمالی^۲، محمدهادی حسینی‌سارانی^۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۱۵

چکیده

تمایلات بالای سرمایه‌گذار با رفتار فرصت‌طلبانه مدیریتی در مواجهه با سرمایه‌گذاران و تحلیلگران خوش‌بین‌تر مرتبط می‌باشد. در این پژوهش این خط کاری با مستندسازی بیشتر شدن احتمال تحریف صورت‌های مالی و در پی آن افزایش ریسک حسابرسی در زمان تمایلات بالای سرمایه‌گذار توسعه می‌یابد. هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی تأثیرگذاری تمایلات سرمایه‌گذار بر تحریف صورت‌های مالی و رفتار حسابرس در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نمونه آماری این پژوهش شامل ۹۴ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است که در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ بررسی شد. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از رگرسیون چندمتغیره به روش داده‌های ترکیبی آزموده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که تمایلات سرمایه‌گذار بر تحریف صورت‌های مالی تأثیر مثبت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارد. افزون بر این، سایر یافته‌های پژوهش گویای وجود اثر مثبت معنادار تمایلات سرمایه‌گذار بر حق‌الزحمه حسابرسی و اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت است؛ در نتیجه، یافته‌های پژوهش منجر به افزایش ادراک در خصوص چگونگی تأثیرگذاری تمایلات سرمایه‌گذار بر تحریف صورت‌های مالی و رفتار حسابرس می‌شود و ادبیات مربوط به قیمت‌گذاری حسابرسی و تصمیم‌های گزارشگری شرکت را غنی می‌کند.

واژگان کلیدی: تمایلات سرمایه‌گذار، تحریف صورت‌های مالی، رفتار حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی، اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت.

طبقه‌بندی موضوعی: M49, M41, M42

۱. استادیار گروه حسابداری و مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قشم، قشم، ایران، (نویسنده مسئول) faeghamadi@gmail.com

۲. استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، مرودشت، ایران، accountancy.amir@miau.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قشم، قشم، ایران، mhadihosseini@yahoo.com

مقدمه

تمایلات بازار عبارت است از فضای رونق یا رکود بازار. هنگامی که بازار در حالت رونق است، سرمایه‌گذاران مایل هستند سهام را حتی به قیمتی بیشتر از ارزش واقعی خریداری نمایند. در این شرایط، سرمایه‌گذاران گرایش به پذیرش ریسک بیشتری دارند که حاکی از اعتماد به بازار و شرایط اقتصادی است. در این حالت، انتظار آن‌ها از بازار، ادامه روند رو به رشد است و پیش‌بینی می‌کنند قیمت‌ها باز هم افزایش خواهد یافت (کیم و همکاران^۱، ۲۰۱۶). از این‌رو، تمایلات سرمایه‌گذار بر رفتار مدیریتی تأثیر می‌گذارد. مدیران از طریق سیاست‌های افشای خود به‌طور راهبردی به تمایلات سرمایه‌گذار پاسخ می‌دهند. به‌طور خاص، آن‌ها سعی دارند با اجتناب از پیش‌بینی‌های سود در زمانی که تمایلات زیاد می‌باشد یا به‌وسیله ایجاد پیش‌بینی‌های خوش‌بینانه‌تر، ارزیابی‌های سود خوش‌بینانه ناشی از تمایلات را افزایش دهند (هورویتز^۲، ۲۰۱۸). علاوه بر این، در صورت افزایش تمایلات سرمایه‌گذار، مدیران تمایل بیشتری برای افشای اختیاری معیارهای سود تعدیل‌شده که از سود مبتنی بر اصول عمومی پذیرفته‌شده حسابداری^۳ فراتر می‌رود، دارند (براون و همکاران^۴، ۲۰۱۲). با افزایش تمایلات سرمایه‌گذار، مدیران برخی از هزینه‌ها را به حساب نمی‌آورند و در افشای سود، سود تعدیل‌شده را برجسته نشان می‌دهند. علاوه بر این، مدیران از درک اجزای تعهدی و نقدی سود و توجه محدود سرمایه‌گذاران که در دوره‌های با تمایلات زیاد، تشدید می‌شود، استفاده می‌کنند و برآوردهای خوش‌بینانه‌تری از ارقام تعهدی را گزارش می‌کنند (علی و گورون^۵، ۲۰۰۹). همه این اقدامات نشان‌دهنده انگیزه‌های فرصت‌طلبانه مدیران در دوره‌های با تمایلات بیشتر سرمایه‌گذار می‌باشد. با این حال، این اقدامات که منجر به تحریف صورت‌های مالی می‌شود، لزوماً اصول عمومی پذیرفته‌شده حسابداری را نقض نمی‌کنند. انتشار گزارش‌های مالی که حاوی تحریف‌های نادرست هستند، نشان‌دهنده شکست گزارشگری مالی می‌باشد که می‌تواند پیامدهایی برای شرکت و ذی‌نفعان آن داشته باشد (دیسای و همکاران^۶، ۲۰۰۶). بنابراین، به نظر می‌رسد در دوره‌های با تمایلات بالای سرمایه‌گذار (هنگامی که سرمایه‌گذار بررسی دقیقی از شرکت ندارد)، ریسک تحریف صورت‌های مالی، بیشتر می‌شود (امین و همکاران^۷، ۲۰۲۱). همچنین، با توجه به تأثیر بالقوه تمایلات سرمایه‌گذار بر گزارشگری مالی، بررسی اینکه آیا و چگونه تمایلات سرمایه‌گذار بر ارزیابی‌های ریسک حسابرسان تأثیر می‌گذارد، مهم می‌باشد. به عبارتی، حسابرسان به‌عنوان واسطه‌های مهم بازار، بایستی ارزیابی کنند که آیا گزارش‌های مالی همه جنبه‌های بااهمیت عملکرد شرکت را منعکس می‌کنند یا خیر؛ به عبارتی حسابرسان نقش نظارتی مهمی در حل مشکلات نمایندگی ایفا می‌کنند (گودهامی و همکاران^۸، ۲۰۱۴). حسابرسی داخلی به‌عنوان یکی از کلیدهای راهبردی شرکتی شناخته می‌شود که نقش آن در طول زمان تکامل یافته است (مشایخی و همکاران، ۱۳۹۵). هدف کلی حسابرسان، حفاظت از منافع سهام‌داران در مقابل تحریف‌ها و اشتباه‌های بااهمیت موجود در صورت‌های مالی است. حسابرسان به منظور حفظ اعتبار حرفه، شهرت حرفه‌ای خود و اجتناب از دعاوی قضایی علیه خود به دنبال افزایش کیفیت حسابرسی هستند (مرادی، ۱۳۹۸). حسابرسی اغلب در کنار حسابداری به منظور محدود کردن مدیران از سوءاستفاده از منابع تحت اختیار آن‌ها مورد استفاده قرار گرفته است (وکیلی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۵).

1. Kim et al.
2. Hurwitz
3. Generally Accepted Accounting Principles (GAAP)
4. Brown et al.
5. Ali & Gurun
6. Desai et al.
7. Amin et al.
8. Guedhami et al.

به‌علاوه، گزارش حسابرس دربارهٔ صورت‌ها و سایر اطلاعات مالی از مهم‌ترین ابزارهای حصول اطمینان از قابلیت اطمینان اطلاعات شرکت‌ها به شمار می‌رود (وکیلی‌فرد و محمدی، ۱۳۹۴). در واقع، حسابرسان به اطلاعات شرکت دسترسی دارند و می‌توانند در خصوص تداوم فعالیت شرکت اظهارنظر نمایند و از این طریق، قادر هستند سیگنال‌هایی را به بازار ارائه دهند (اوریلی^۱، ۲۰۰۹). به‌طور کلی، انجام این پژوهش از طریق ارتباط دادن تمایلات سرمایه‌گذار با خطر شکست گزارشگری مالی، می‌تواند به ادبیات تأثیرگذاری تمایلات سرمایه‌گذار بر تصمیم‌های مدیریتی کمک کند. افزون بر این، این پژوهش با مستندسازی رابطهٔ بین تمایلات سرمایه‌گذار و قیمت‌گذاری حسابرس و تصمیم‌های گزارش تداوم فعالیت، به ادبیات قیمت‌گذاری و گزارش حسابرس کمک می‌کند؛ به عبارتی، این پژوهش همچنین چگونگی واکنش‌های حسابرسان به احساس خطر آن‌ها در پی تمایلات سرمایه‌گذار را بررسی قرا می‌کند. پژوهش‌هایی که در گذشته انجام شده است تنها به چگونگی تأثیرگذاری انگیزه‌های اقتصادی حسابرسان ناشی از تمایل آن‌ها به حفظ مشتریان سودآور بر تصمیم‌های گزارشگری تمرکز داشته است. بنابراین، این پژوهش به شکاف تحقیقاتی تأثیرگذاری سوگیری‌های رفتاری سرمایه‌گذار بر رفتار حسابرس می‌پردازد (امین و همکاران، ۲۰۲۱). در ایران، هیچ پژوهشی در خصوص بررسی تأثیرگذاری تمایلات سرمایه‌گذار بر خطر تحریف گزارشگری مالی و در پی آن بر رفتار حسابرس، انجام نگرفته است؛ از این‌رو، این پژوهش به دنبال پر کردن شکاف اطلاعاتی در خصوص این موضوع می‌باشد که آیا در دوره‌هایی که تمایلات سرمایه‌گذار زیاد است، احتمال تحریف صورت‌های مالی بیشتر است یا خیر؛ همچنین، پژوهش حاضر به بررسی واکنش حسابرسان به تمایلات سرمایه‌گذار می‌پردازد. در ادامه، مبانی نظری و پیشینهٔ پژوهش مطرح شده و سپس، روش یافته‌ها و بحث و نتیجه‌گیری آورده شده است.

مبانی نظری و پیشینهٔ پژوهش

تمایلات سرمایه‌گذار و تحریف صورت‌های مالی

تجدید ارائهٔ سود و سایر اطلاعات مالی سال‌های گذشته شرکت‌ها به علت لغزش‌های ناشی از محاسبات ریاضی، اشتباه در به‌کارگیری رویه‌های حسابداری و همچنین تعبیر نادرست یا نادیده گرفتن واقعیت‌های موجود در زمان تهیهٔ صورت‌های مالی ضرورت پیدا می‌کند (لو^۲، ۲۰۰۳). البته، جدی‌ترین نوع تجدید ارائه، تقلب و نیرنگ^۳ است که شامل تحریف بااهمیت و عمدی صورت‌های مالی است. در این حالت هم پیش‌بینی آینده و هم اعتبار شرکت با گزارش‌های مالی آتی تنزل می‌یابد (گرتسن و همکاران^۴، ۲۰۰۶). همچنین، تجدید ارائهٔ صورت‌های مالی نشانگر شکست کیفیت گزارشگری مالی بوده که نگرانی دربارهٔ قابلیت اعتماد به محیط گزارشگری مالی را بر می‌انگیزد (یو-هو و سان^۵، ۲۰۱۴). از طرفی، دیدگاه مالی رفتاری یک رویکرد جدید در پاسخ به پدیده‌های غیرعادی در بازار است که بیان می‌کند تغییرات قیمت سهام تنها به ارزش‌های بنیادی ارائه شده به‌وسیلهٔ اطلاعات حسابداری (ارزش‌های منطقی) متکی نیست؛ بلکه به تمایلات سرمایه‌گذاران نیز بستگی دارد (زو و نیو^۶، ۲۰۱۶). تمایلات سرمایه‌گذاران غالباً از باورهای ذهنی نگه‌داشته‌شده یا اطلاعات مالی غیرمرتبط با ارزش سهام سرچشمه می‌گیرد و می‌تواند باعث

1. O'Reilly
2. Lev
3. Black Magic Fraud
4. Gertsen et al.
5. Yu-Ho & Sun
6. Zhu & Niu

خوش‌بینی یا بدبینی سرمایه‌گذاران و ایجاد واکنش‌های افراطی یا واکنش‌های کم به اخبار خوب یا بد، نسبت به ارزش واقعی سهام شود (بهارمقدم و جوکار، ۱۳۹۷). با این حال، احتمال دارد مدیران از تمایلات زیاد سرمایه‌گذاران سوءاستفاده کنند و تأکید بر افشای سود بالاتری داشته باشند (امین و همکاران، ۲۰۲۱). در واقع، تمایلات سرمایه‌گذار منجر به افزایش مدیریت سود می‌شود (سیمپسون^۱، ۲۰۱۳).

تمایلات سرمایه‌گذار و رفتار حسابرس

در سال‌های اخیر، تعداد صورت‌های مالی تجدید ارائه‌شده شرکت‌های سهامی‌عام به طور چشمگیری در حال افزایش است. افزایش تجدید ارائه، مبین این موضوع است که صورت‌های مالی منتشرشده دوره یا دوره‌های قبل توسط مدیریت که مورد تأیید استفاده‌کنندگان جهت اتخاذ تصمیم واقع شده است به طور نادرست ارائه شده و غیر قابل‌اتکا است. در حقیقت، ارائه مجدد صورت‌های مالی، اعتقاد سرمایه‌گذاران را پیرامون توانایی، اعتماد، صداقت و اعتبار گزارشگری مالی تنزل می‌دهد (بشکوه و امیری، ۱۳۹۵)؛ حال اینکه، برای رفع این مشکل، حسابرس به‌عنوان طرفی مستقل برای حمایت از منافع سهام‌داران (مالک) در برابر فعالیت‌های مدیران (نماینده)، حضور خواهد داشت (هاپسورو و سانتاسو^۲، ۲۰۱۸). وظیفه اصلی حسابرس نظارت بر افشای اطلاعات حسابداری منتشرشده برای گروه‌های ذی‌نفع است. حسابرس براساس چهار ویژگی اطلاعات حسابداری شامل مربوط بودن، قابل‌اعتماد بودن، بی‌طرفی و قابلیت اندازه‌گیری، صورت‌های مالی را ارزیابی می‌کند (هاپسورو و سانتاسو، ۲۰۱۸)؛ بنابراین، ریسک درک‌شده حسابرسان با تحریف صورت‌های مالی افزایش می‌یابد. از طرفی، تمایلات سرمایه‌گذار می‌تواند ریسک درک‌شده حسابرسان و در نتیجه رفتار حسابرسان را به شیوه‌های رقابتی تحت تأثیر قرار دهد. از یک‌سو، تمایلات زیاد سرمایه‌گذار از طریق تأثیرش بر افشا و گزارشگری نادرست مدیران، می‌تواند خطر تحریف صورت‌های مالی را افزایش دهد. از این جهت که حسابرسان ارزیابی ریسک مشتری را انجام می‌دهند، لازم است که توجه فراوانی به صداقت مدیریت داشته باشند. انگیزه‌های فرصت‌طلبانه مدیران در دوره‌های با تمایلات زیاد سرمایه‌گذار ممکن است منجر به ارزیابی بیشتر حسابرسان از ریسک ذاتی و کنترل و در نهایت باعث گزارش‌های حسابرسی محافظه‌کارانه‌تر شود. براساس این دیدگاه، انتظار بر این است که در دوره‌های با تمایلات فراوان سرمایه‌گذار، حسابرسان حق‌الزحمه بیشتری دریافت کنند و گزارش اظهارنظر ابهام در تداوم فعالیت بیشتری داشته باشند (امین و همکاران، ۲۰۲۱).

از سوی دیگر، دیدگاه دوم پیش‌بینی می‌کند که در مواجهه با تمایلات زیاد سرمایه‌گذار، حسابرسان در واقع حق‌الزحمه کمتری دریافت کنند و گزارش‌های حسابرسی با محافظه‌کاری کمتری داشته باشند. این دیدگاه براساس یافته‌های پژوهش‌های پیشین است از جمله (پاول و همکاران^۳، ۲۰۰۷؛ علی و گورون^۴، ۲۰۰۹) که نشان دادند که سرمایه‌گذاران توجه کمتری به گزارش‌های مالی شرکت‌ها در دوره‌های با تمایلات بالای سرمایه‌گذار دارند. بی‌توجهی سرمایه‌گذار منجر به پردازش ناکارآمد اطلاعات مالی می‌شود و می‌تواند دادرسی را برای حسابرسان کاهش دهد. اگر ریسک دادرسی حسابرس در دوره‌های با تمایلات زیاد سرمایه‌گذار، کم باشد، حسابرسان می‌توانند با کاهش حق‌الزحمه حسابرسی موجبات جلب رضایت مشتریان خود را فراهم کنند و از این‌رو محافظه‌کاری گزارشگری را کاهش دهند (کاپلن و ویلیامز^۴، ۲۰۱۳). این پیش‌بینی همچنین با یافته‌های تجربی تأیید می‌شود که نشان می‌دهند

1. Simpson
2. Hapsoro & Santoso
3. Povel et al.
4. Kaplan & Williams

در مواقعی که حسابرسان در معرض دادرسی کمتری قرار دارند، احتمال کمتری وجود دارد که تحریف‌های بااهمیت صورت‌های مالی را تشخیص دهند (امین و همکاران، ۲۰۲۱). در ادامه برخی پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه ذکر می‌شود:

امین و همکاران (۲۰۲۱)، پژوهشی با عنوان «تمایلات سرمایه‌گذار، تحریف صورت‌های مالی و رفتار حسابرس» انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد هنگامی که تمایلات سرمایه‌گذار زیاد باشد، احتمال تحریف صورت‌های مالی بیشتر می‌باشد. همچنین، نتایج گویای این می‌باشد هنگامی که تمایلات سرمایه‌گذار فراوان باشد، حسابرسان حق‌الزحمه کمتری دریافت می‌کنند و با محافظه‌کاری کمتری، گزارش اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت دارند.

هوانگ و همکاران^۱ (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان «تمایلات سرمایه‌گذار، رقابت بازار و اعطای اعتبار تجاری» به بررسی نمونه‌ای متشکل از ۱۶۹۰۶ داده ۱۰ ساله شرکت‌های بورس اوراق بهادار شانگهای و شنژن پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که تمایلات سرمایه‌گذار از طریق سه کانال انگیزش، اشتیاق و توانایی تأثیر مثبت بر اعتبار تجاری دارد. همچنین تأثیر تمایلات سرمایه‌گذار در شرکت‌های با رقابت بازار قوی نسبت به شرکت‌های با رقابت بازار ضعیف، بیشتر است.

سوک و همکاران^۲ (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان «تمایلات سرمایه‌گذار خاص شرکت و پاسخ بازار سهام نسبت به اخبار سود» به بررسی ۳۷۱ شرکت در دوره زمانی ۲۰۱۷-۲۰۰۰ پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که سرمایه‌گذاران نسبت به جریان وجوه نقدی مورد انتظار موجود در اخبار سود برای شرکت‌هایی که تمایل بالایی نسبت به آن‌ها دارند، خوش‌بین‌تر هستند. با این حال، در این پژوهش هیچ تفاوتی در محتوای اطلاعاتی اخبار سود براساس سطح تمایلات سرمایه‌گذار که بتواند منجر به الگوهای مختلف حساسیت قیمت سهام شود، پیدا نشد.

میان و همکاران^۳ (۲۰۱۸)، در پژوهشی با عنوان «تمایلات سرمایه‌گذار و هزینه تبلیغات» به بررسی ۵۴۲۰۹ مشاهده سال-شرکت طی دوره زمانی ۱۹۷۱ الی ۲۰۱۰ پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که در دوره‌های با تمایلات کم (زیاد) سرمایه‌گذاران، شرکت‌ها هزینه تبلیغات خود را کاهش (افزایش) می‌دهند، حتی اگر اثربخشی هزینه تبلیغات در این دوره‌ها بیشتر (کمتر) باشد؛ همچنین، نتایج نشان داد که این رابطه بین تمایلات سرمایه‌گذاران و هزینه تبلیغات برای شرکت‌های با محدودیت مالی که بیشتر به تأمین مالی خارجی تکیه می‌کنند، قوی‌تر می‌باشد.

عرفی‌زاده و دهدار (۱۴۰۰)، پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه تمایلات سرمایه‌گذاران بر جریان نقدی مازاد و الگوهای ارزش‌گذاری سهام شرکت» انجام دادند. نمونه آماری این پژوهش شامل ۱۲۰ شرکت بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۱-۱۳۹۷ می‌باشد. نتایج بررسی در سطح خطای ۵ درصد نشان داد تمایلات سرمایه‌گذاران موجب افزایش جریان وجه نقد مازاد در شرکت می‌شود؛ همچنین نتایج پژوهش نشان داد بین تمایلات سرمایه‌گذاران و ارزش‌گذاری سهام شرکت با استفاده از دو الگوی (P/E) و (EV/EBIT) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

رستمی‌نیا و احدیان پورپروین (۱۴۰۰)، پژوهشی با عنوان «اثر تمایل سرمایه‌گذار بر واکنش بازار به تجدید ارائه سود» انجام دادند. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر تمایل سرمایه‌گذار بر واکنش بازار به تجدید ارائه سود می‌باشد. نمونه آماری شامل ۱۱۹ شرکت حاضر در بورس اوراق بهادار و در دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ بود. نتایج گویای آن بود که تمایل سرمایه‌گذاران، بر واکنش بازار به تجدید ارائه سود، تأثیر مثبت و معناداری دارد و تمایل سرمایه‌گذاران خوش بین چه در شرایط وجود تجدید ارائه و چه نبود تجدید ارائه، تأثیر مثبت بر واکنش بازار دارد، اما در شرایط وجود تجدید

ارائه، تأثیر تمایل سرمایه‌گذاران بر واکنش بازار کمتر است. نتیجه دیگر پژوهش حاکی از این است که تمایل سرمایه‌گذاران محافظه‌کار در شرایط وجود تجدید ارائه تأثیری منفی و در صورت نبود آن تأثیری مثبت بر واکنش بازار دارد. از این رو، می‌توان گفت وجود تجدید ارائه بر تأثیر سرمایه‌گذاران محافظه‌کار به واکنش بازار مؤثر است.

زند و نجفی‌مقدم (۱۴۰۰)، پژوهشی با عنوان «شناسایی مؤلفه‌های رفتار حسابرس مبتنی بر سرمایه اجتماعی به روش ترکیبی کیفی، دلفی فازی و ISM» انجام دادند. جامعه آماری این پژوهش خبرگان حسابرسی متخصص شامل شرکای مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و مدیران سازمان حسابرسی بودند که در مجموع تعداد بیست نفر به عنوان مشارکت‌کنندگان در پژوهش انتخاب شدند. براساس نتایج پژوهش عوامل مدیریت سازمان، اصول و ضوابط حرفه‌ای، سرمایه انسانی، عوامل شناختی، ملاحظات راهبردی، محیط سازمانی و سرمایه اجتماعی به عنوان مؤلفه‌های رفتار حسابرس شناسایی شدند. باتوجه به نتایج آزمون‌های انجام‌شده می‌توان نتیجه گرفت که مؤلفه‌های مورد اجماع خبرگان حسابرسی براساس مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، قابلیت ارائه مدل رفتار حسابرس را دارند.

عاطفی (۱۳۹۸)، پژوهشی با عنوان «تأثیر سرمایه انسانی در حسابرسی بر تحریف صورت‌های مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران» انجام داد. در این پژوهش تعداد ۹۴ شرکت بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ را بررسی کرد. براساس نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش مشخص گردید سطح تحصیلات حسابرسان دارای امضا بر تحریف صورت‌های مالی شرکت‌ها تأثیر منفی و معناداری دارد و تجربه حرفه‌ای حسابرسان تأثیر منفی سطح تحصیلات حسابرسان دارای امضا را بر تحریف صورت‌های مالی شرکت‌ها تقویت می‌کند.

گل‌بخش (۱۳۹۶)، پژوهشی با عنوان «مطالعه رابطه بین درماندگی مالی و رفتار حسابرس» انجام داد. در این پژوهش، تعداد ۱۴۲ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در قلمرو زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ انتخاب گردیده‌است. نتایج پژوهش نشان داد که بین درماندگی مالی در مرحله نهفتگی و حق الزحمه حسابرس رابطه‌ای وجود ندارد. بین درماندگی مالی در مرحله نهفتگی و استرس حسابرس، بین درماندگی مالی در مرحله نبود قدرت پرداخت بدهی و حق الزحمه حسابرس، بین درماندگی مالی در مرحله نبود قدرت پرداخت بدهی و استرس حسابرس، بین درماندگی مالی کامل و حق الزحمه حسابرس و همچنین بین درماندگی مالی کامل و استرس حسابرس رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به هدف و مبانی نظری که در بخش‌های قبل تشریح شد، فرضیه‌های این پژوهش به‌صورت زیر مطرح می‌شود:

فرضیه اول: تمایلات سرمایه‌گذار بر تحریف صورت‌های مالی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه دوم: تمایلات سرمایه‌گذار بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه سوم: تمایلات سرمایه‌گذار بر اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت تأثیر معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

همه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهند. در این پژوهش، برای اینکه نمونه آماری نماینده‌ای مناسب از جامعه آماری مدنظر باشد، از روش حذف منظم استفاده شده

است. برای این منظور، ۴ معیار زیر در نظر گرفته شده و در صورتی که شرکتی کلیه معیارها را داشته باشد، به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شده است.

۱. شرکت قبل از سال ۱۳۹۵ در بورس پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۹ در بورس فعال باشد.
۲. به دلیل ماهیت خاص فعالیت شرکت‌های هلدینگ، واسطه‌گری‌های مالی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و تفاوت فراوان ماهیت آن‌ها با شرکت‌های تولیدی و بازرگانی، شرکت برگزیده از صنایع یادشده نباشد.
۳. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند باشد و طی بازه زمانی مورد مطالعه، تغییر سال مالی یا تغییر فعالیت نداشته باشد.
۴. صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه شرکت‌ها در بازه زمانی مذکور به‌گونه‌ای کامل در وب‌گاه بورس اوراق بهادار موجود باشد.

در ادامه، با توجه به ۴ معیار بیان شده، ۹۴ شرکت دارای شرایط لازم شناخته شد.

پس از گردآوری داده‌های مورد نیاز پژوهش، جهت محاسبه و آماده‌سازی متغیرها از نرم‌افزار آفیس ۲۰۱۶، برای آزمون فرضیه‌ها از داده‌های ترکیبی و برای تعیین نوع داده‌های ترکیبی از آزمون‌های F لیمر و هاسمن^۱ استفاده شد؛ همچنین برای آزمون معنی‌داری کلی مدل رگرسیون برازش شده آماره فیشرف (F) در سطح ۹۵ درصد اطمینان و برای آزمون معنی‌داری هر یک از متغیرهای مستقل، آزمون (t) استیودنت به‌کار رفت و جهت آزمون نبود همبستگی بین خطاهای مدل، از آزمون ولدریج استفاده شد و از نرم‌افزار ایویوز نسخه ۱۰^۲ برای تحلیل آزمون‌های فوق، همبستگی بین متغیرها و رگرسیون خطی چندمتغیره و سایر آزمون‌ها بهره برده شد.

جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، از الگوهای رگرسیونی چندمتغیره زیر استفاده می‌شود:

برای آزمون فرضیه اول از مدل (۱) استفاده شد.

مدل (۱)

$$MISSTATE_{it} = \beta_0 + \beta_1 SENT_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \beta_6 BIG_{it} + \beta_7 TENURE_{it} + \beta_8 Specialist_{it} + \beta_9 RECINV_{it} + \varepsilon_{it}$$

برای آزمون فرضیه دوم از مدل (۲) استفاده شد.

مدل (۲)

$$AFEE_{it} = \beta_0 + \beta_1 SENT_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \beta_6 BIG_{it} + \beta_7 TENURE_{it} + \beta_8 Specialist_{it} + \beta_9 RECINV_{it} + \varepsilon_{it}$$

برای آزمون فرضیه سوم از مدل (۳) استفاده شد.

مدل (۳)

$$GCO_{it} = \beta_0 + \beta_1 SENT_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \beta_6 BIG_{it} + \beta_7 TENURE_{it} + \beta_8 Specialist_{it} + \beta_9 RECINV_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیر مستقل

تمایلات سرمایه‌گذار (SENT): در این پژوهش برای اندازه‌گیری تمایلات سرمایه‌گذار از شاخص گرایش‌های احساسی بازار سرمایه استفاده می‌شود. جونز و بندوپادیای^۱ (۲۰۰۵) شاخص مورد استفاده تمایلات سرمایه‌گذار را ارائه کرده‌اند که به صورت رابطه (۱) محاسبه می‌شود.

$$\text{SENT}_{i,t} = \frac{\sum(R_{it} - \bar{R}_R) * (R_{iV} - \bar{R}_V)}{[\sum(R_{it} - \bar{R}_R)^2 \sum(R_{iV} - \bar{R}_V)^2]^{1/2}} * 100 \quad \text{رابطه (۱)}$$

و در آن

R_{it} : بیانگر رتبه بازده ماهانه سهام شرکت i در ماه t ؛

R_{iV} : بیانگر رتبه نوسان‌پذیری تاریخی شرکت i در ماه t می‌باشد (برای محاسبه نوسان‌پذیری تاریخی از میانگین

انحراف معیار بازده سهام پنج ماه قبل استفاده می‌شود)؛

$\bar{R}_R$: میانگین رتبه بازده ماهانه سهام شرکت‌های پرتفوی؛

$\bar{R}_V$: میانگین رتبه نوسان‌پذیری تاریخی سهام شرکت‌های پرتفوی.

عدد نهایی به دست آمده از رابطه (۱)، نشان‌دهنده تمایلات سرمایه‌گذار می‌باشد و با افزایش مقدار به دست آمده از

رابطه (۱)، تمایلات سرمایه‌گذار نیز افزایش می‌یابد.

متغیرهای وابسته

۱. تحریف صورت‌های مالی (MISSTATE): برای سنجش این متغیر به پیروی از پژوهش‌های امین و همکاران (۲۰۲۱) و عاطفی (۱۳۹۸)، از معیار دووجهی «۰» و «۱» استفاده می‌شود، به گونه‌ای که اگر که شرکت اقدام به تجدید ارائه صورت‌های مالی کرده باشد عدد «۱» و در غیر این صورت عدد «۰» به آن تعلق می‌گیرد.

۲. رفتار حسابرس: برای اندازه‌گیری این متغیر به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، از دو شاخص حق‌الزحمة حسابرسی و اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت به شرح زیر استفاده شده است:

- حق‌الزحمة حسابرسی (AFEE): به تبعیت از پژوهش‌های امین و همکاران (۲۰۲۱) و سجادی و همکاران (۱۳۹۴) از لگاریتم طبیعی هزینه حسابرسی، جهت اندازه‌گیری این متغیر استفاده می‌شود.
- اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت (GCO): این متغیر به تبعیت از پژوهش‌های امین و همکاران (۲۰۲۱) و بهارمقدم و همکاران (۱۳۹۶)، یک متغیر مجازی است؛ بدین صورت که اگر اظهارنظر حسابرس دارای بند ابهام در تداوم فعالیت شرکت باشد، مقدار یک و در غیر این صورت، مقدار صفر را به خود اختصاص می‌دهد.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت (SIZE): به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های شرکت می‌باشد؛

اهرم مالی (LEV): به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، نسبت بدهی به دارایی‌های شرکت می‌باشد؛

بازده دارایی‌ها (ROA): به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، برای سنجش این متغیر از نسبت سود خالص به کل دارایی‌ها استفاده می‌شود؛

رشد شرکت (GROWTH): این متغیر به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، با استفاده از درصد تغییر در فروش قابل اندازه‌گیری است؛

اندازه حسابرس (BIG): به پیروی از نیکومرام و احمدزاده (۱۳۹۲)، چنانچه سازمان حسابرسی به‌عنوان حسابرس شرکت باشد، مقدار یک و در غیر این صورت، مقدار صفر در نظر گرفته می‌شود؛

دوره تصدی حسابرس (TENURE): دوره تصدی حسابرس به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، به تعداد سال‌های متوالی که مؤسسات حسابرسی یک صاحب‌کار را حسابرسی می‌کنند، اطلاق می‌شود؛

تخصص حسابرس (Specialist): برای اندازه‌گیری این شاخص، از نسبت مجموع دارایی‌های تمام کارفرمایان یک مؤسسه حسابرسی در یک صنعت خاص، تقسیم بر مجموع دارایی‌های کارفرمایان آن صنعت به شرح رابطه (۲)، استفاده می‌شود.

$$\text{رابطه (۲)} \quad \text{مجموع داراییهای تمام کارفرمایان یک مؤسسه حسابرسی در یک صنعت خاص} = \frac{\text{مجموع داراییهای کارفرمایان آن صنعت}}{\text{سهم بازار حسابسان}}$$

مؤسساتی در این پژوهش به‌عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته می‌شود که سهم بازار آن‌ها (طبق رابطه ۲) بیش از مقدار $1/2$ * (تعداد شرکت‌های موجود/۱) باشد؛ پس از محاسبه سهم بازار مؤسسه حسابرسی، اگر مقدار به‌دست آمده از مقدار رابطه (۲) بیشتر باشد، مؤسسه حسابرسی در آن صنعت، متخصص است. بنابراین، این متغیر به تبعیت از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، یک متغیر مجازی است که اگر متخصص صنعت شرکت را حسابرسی کند، مقدار یک و در غیر این صورت مقدار صفر به خود می‌گیرد.

حساب‌های دریافتنی و موجودی کالا (RECINV): این متغیر به پیروی از پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱)، با استفاده از نسبت حساب‌های دریافتنی و موجودی کالا به کل دارایی‌های شرکت قابل اندازه‌گیری است.

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در جدول (۱)، مشاهده می‌شود آماره‌های توصیفی شامل میانگین، میانه، کمینه، بیشینه، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی است که معروف‌ترین و در عین حال پرمصرف‌ترین شاخص‌های آمار توصیفی‌اند. میانگین، متوسط داده‌ها را نشان می‌دهد. چولگی و کشیدگی شاخص تقارن داده‌ها و نشان‌دهنده وضعیت آن‌ها نسبت به توزیع نرمال است.

با توجه به مطالب مذکور و با نگاهی به جدول (۱) می‌توان دریافت که در بین متغیرها، اندازه شرکت با مقدار $14/662$ بیشترین میانگین و اندازه حسابرس با مقدار $0/138$ کمترین میانگین را دارد؛ همچنین اندازه شرکت با مقدار $1/484$ از انحراف معیار و دامنه گسترده‌تری بیشتری برخوردار است و بازده دارایی با مقدار $0/165$ انحراف معیار و دامنه کمتری دارد که نشان‌دهنده فاصله کمتر بازده دارایی شرکت‌ها نسبت به میانگین است.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	میانگین	میان	بزرگترین	کوچکترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
تمایلات سرمایه‌گذار	SENT	۰/۷۰۴	۰/۸۶۵	۳/۴۵۰	-۲/۶۵۰	۱/۲۰۴	۰/۳۸۴	-۰/۳۴۸
حق‌الزحمه حسابرسی	AFEE	۷/۱۰۸	۷/۰۲۶	۹/۳۴۸	-۴/۷۸۷	۰/۷۹۰	۰/۱۷۱	۰/۲۵۱
اندازه شرکت	SIZE	۱۴/۶۶۲	۱۴/۴۹۵	۲۰/۱۹۹	۱۱/۳۶۱	۱/۴۸۴	۰/۶۷۰	۱/۱۸۲
اهرم مالی	LEV	۰/۵۳۷	۰/۵۲۵	۱/۸۲۴	۰/۰۳۱	۰/۲۴۹	۱/۳۰۶	۵/۳۱۴
بازده دارایی	ROA	۰/۱۵۴	۰/۱۲۹	۰/۶۸۲	-۰/۵۸۱	۰/۱۶۵	۰/۳۲۸	۰/۹۰۴
رشد شرکت	GROWTH	۰/۴۵۱	۰/۳۲۲	۶/۵۹۴	-۰/۹۰۹	۰/۷۱۳	۴/۴۱۱	۳۱/۳۷۵
دوره تصدی حسابرس	TENURE	۲/۰۶۱	۲/۰۰۰	۵/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۱۲۶	۰/۸۵۷	-۰/۱۵۷
حساب‌های دریافتی و موجودی کالا	RECINV	۰/۵۲۴	۰/۵۱۴	۰/۹۲۷	۰/۰۲۷	۰/۲۰۵	۰/۰۶۰	-۰/۷۶۴

جدول (۲): جدول فراوانی کیفیت حسابرسی

درصد مجموع	درصد	تعداد	تحریر صورت‌های مالی
۰/۲۷	۰/۲۷	۱۲۶	۰/۰۰۰
۱۰۰	۰/۷۳	۳۴۴	۱/۰۰۰
	۱۰۰	۴۷۰	مجموع
درصد مجموع	درصد	تعداد	اظهار نظر نسبت به تداوم فعالیت
۰/۱۳	۰/۱۳	۶۱	۱/۰۰۰
۱۰۰	۰/۸۷	۴۰۹	۰/۰۰۰
	۱۰۰	۴۷۰	مجموع
درصد مجموع	درصد	تعداد	اندازه حسابرس
۰/۸۶	۰/۸۶	۴۰۵	۰/۰۰۰
۱۰۰	۰/۱۴	۶۵	۱/۰۰۰
	۱۰۰	۴۷۰	مجموع
درصد مجموع	درصد	تعداد	تخصص حسابرس
۰/۲۴	۰/۲۴	۱۱۲	۰/۰۰۰
۱۰۰	۰/۷۶	۳۵۸	۱/۰۰۰
	۱۰۰	۴۷۰	مجموع

با نگاهی به جدول (۲) می‌توان دریافت که از ۴۷۰ مشاهده سال-شرکت پژوهش، ۱۲۶ مشاهده فاقد تحریر صورت‌های مالی و ۳۴۴ مشاهده دارای تحریر صورت‌های مالی هستند. در این پژوهش ۶۱ مشاهده دارای اظهار نظر نسبت به تداوم فعالیت و ۴۰۹ مشاهده فاقد اظهار نظر نسبت به تداوم فعالیت هستند؛ همچنین ۴۰۵ مشاهده بدون بررسی سازمان حسابرسی و ۶۵ مشاهده توسط سازمان حسابرسی، حسابرسی می‌شوند؛ به‌علاوه ۱۱۲ مشاهده متخصص حسابرسی در صنعت نبوده و ۳۵۸ مشاهده از حسابرس متخصص استفاده کرده‌اند.

با توجه به اینکه داده‌های استفاده‌شده در این پژوهش ترکیبی (سال- شرکت) می‌باشند و داده‌های ترکیبی به دو صورت تابلویی و تلفیقی می‌باشد، لذا به‌منظور انتخاب بین روش داده‌های تابلویی و تلفیقی در برآورد مدل، از آزمون

F لیمر استفاده شده است. همچنین برای انتخاب بین مدل اثرات تصادفی یا اثرات ثابت از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. احتمال آماره مدل‌ها کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، در نتیجه روش داده‌های تابلویی و اثرات ثابت پذیرفته شده است. برای بررسی همسانی واریانس در این پژوهش با توجه به اینکه مدل‌های پژوهش با داده‌های تابلویی به روش اثرات ثابت تخمین زده شده‌اند از آزمون والد تعدیل‌شده در نرم‌افزار استتا و جهت آزمون خودهمبستگی بین باقیمانده‌ها از آزمون ولدریج استفاده شده است. اگر احتمال آماره بزرگتر از ۰/۰۵ شود، خودهمبستگی بین باقیمانده‌ها وجود ندارد. احتمال آماره به دست آمده برای آزمون نبود ناهمسانی واریانس برای مدل‌های پژوهش از سطح خطای ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین، فرض صفر (وجود همسانی واریانس) رد می‌شود که نشان می‌دهد ناهمسانی واریانس وجود دارد. باتوجه به اینکه احتمال آماره آزمون ولدریج برای مدل پژوهش جز مدل اول بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، مشخص شد که باقیمانده‌های این دو مدل رگرسیون دارای خودهمبستگی نمی‌باشند.

با توجه به ماهیت داده‌ها، فرضیه‌های پژوهش در سطح داده‌های ترکیبی آزمون شد. قبل از برآزش دادن مدل رگرسیون و آزمون فرضیه‌های پژوهش، فروض کلاسیک مدل آزمون شدند و با توجه به برقرار بودن پیش‌فرض‌های مدل، فرضیه‌های پژوهش آزمون شدند. در مدل رگرسیونی با توجه به مقادیر احتمال نسبت به رد یا پذیرش فرضیه صفر تصمیم گرفته شد.

با توجه به جداول زیر در این پژوهش جهت آزمون معناداری کل مدل از آماره F و جهت آزمون معنادار بودن ضرایب رگرسیون از آماره t استفاده شده است. همچنین ضریب تعیین R^2 برای بررسی ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته به کار رفت.

جدول (۳): نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها جهت آزمون فرضیه اول

متغیر وابسته (تحریف صورت‌های مالی)	ضرایب	خطای استاندارد	آماره T	معناداری
عرض از مبدا	۰/۷۳۵	۰/۰۱۱	۶۱/۴۵۳	۰/۰۰۰
تمایلات سرمایه‌گذار	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۲/۳۹۳	۰/۰۱۷
اندازه شرکت	-۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	-۲/۵۸۵	۰/۰۱۰
اهرم مالی	۰/۰۱۲	۰/۰۰۶	۱/۹۱۷	۰/۰۵۶
بازده دارایی	-۰/۰۰۵	۰/۰۰۲	-۱/۷۷۸	۰/۰۷۶
رشد شرکت	۰/۰۰۵	۰/۰۰۲	۲/۰۶۴	۰/۰۳۹
اندازه حسابرس	۰/۱۵۷	۰/۰۱۶	۹/۶۳۳	۰/۰۰۰
دوره تصدی حسابرس	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۵/۳۳۰	۰/۰۰۰
تخصص حسابرس	-۰/۰۰۱	۰/۰۰۹	-۰/۱۵۴	۰/۸۷۷
حساب‌های دریافتنی و موجودی کالا	-۰/۰۴۴	۰/۰۱۱	-۳/۹۸۲	۰/۰۰۰
AR(1)	۰/۰۰۰	۰/۰۱۸	۰/۰۳۰	۰/۹۷۵
ضریب تعیین	۰/۹۴۴	ضریب تعیین تعدیل‌شده		۰/۹۲۲
آماره F	۴۴/۶۱۱	معناداری آماره F		۰/۰۰۰

با توجه به مقدار احتمال به دست آمده برای آماره F که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، فرض H_0 رد می‌شود و این نشان می‌دهد که تمامی ضرایب رگرسیون به طور هم‌زمان صفر نیستند. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد این مدل معنادار می‌باشد. مقدار ضریب تعیین مدل اول پژوهش برابر ۰/۹۴ می‌باشد که نشان می‌دهد ۹۴ درصد تغییرهای

متغیر وابسته (تحریف صورت‌های مالی) توسط متغیر مستقل و کنترلی تشریح شده است. با توجه به جدول (۳)، ضریب متغیر تمایلات سرمایه‌گذار برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد که مثبت است و احتمال آماره t برای متغیر تمایلات سرمایه‌گذار برابر ۰/۰۱۷ می‌باشد. این مقدار احتمال کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است. بنابراین فرض پژوهشگر تأیید می‌شود. بنابراین می‌توان استدلال نمود که تمایلات سرمایه‌گذار بر تحریف صورت‌های مالی تأثیر معنادار دارد. در نتیجه فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

جدول (۴): نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها جهت آزمون فرضیه دوم

متغیر وابسته (حق‌الزحمة حسابرسی)	ضرایب	خطای استاندارد	آماره T	معناداری
عرض از مبدا	۶/۷۵۹	۰/۴۰۶	۱۶/۶۳۰	۰/۰۰۰
تمایلات سرمایه‌گذار	۰/۳۴۹	۰/۰۶۵	۵/۳۲۲	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۵۵	۰/۰۱۸	۲/۹۳۸	۰/۰۰۳
اهرم مالی	-۰/۱۱۹	۰/۰۶۰	-۱/۹۷۹	۰/۰۴۸
بازده دارایی	-۰/۰۷۲	۰/۰۹۸	-۰/۷۳۸	۰/۴۶۰
رشد شرکت	۰/۰۱۲	۰/۰۰۶	۱/۹۸۴	۰/۰۰۸
اندازه حسابرسی	۰/۲۹۱	۰/۰۷۴	۳/۸۹۹	۰/۰۰۰
دوره تصدی حسابرسی	۰/۰۲۵	۰/۰۰۶	۴/۲۳۷	۰/۰۰۰
تخصص حسابرسی	-۰/۷۲۹	۰/۱۶۶	-۴/۳۸۶	۰/۰۰۰
حساب‌های دریافتی و موجودی کالا	۰/۱۳۵	۰/۰۸۷	۱/۵۵۹	۰/۱۱۹
ضریب تعیین	۰/۹۳۲	شده ضریب تعیین تعدیل		۰/۹۱۳
آماره F	۴۹/۴۲۳	معناداری آماره F		۰/۰۰۰

با توجه به مقدار احتمال به دست آمده برای آماره F که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، فرض H_0 رد می‌شود و این نشان می‌دهد که تمامی ضرایب رگرسیون به‌طور هم‌زمان صفر نیستند. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد این مدل معنادار می‌باشد. مقدار ضریب تعیین مدل دوم پژوهش برابر ۰/۹۳ می‌باشد که نشان می‌دهد ۹۳ درصد تغییرهای متغیر وابسته (حق‌الزحمة حسابرسی) با متغیر مستقل و کنترلی تشریح شده است. با توجه به جدول (۴)، ضریب متغیر تمایلات سرمایه‌گذار برابر ۰/۳۴۹ می‌باشد که مثبت است و احتمال آماره t برای متغیر تمایلات سرمایه‌گذار برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد. این مقدار احتمال کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است. بنابراین فرض پژوهشگر تأیید می‌شود و می‌توان استدلال نمود که تمایلات سرمایه‌گذار بر حق‌الزحمة حسابرسی تأثیر معنادار دارد و فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

با توجه به مقدار احتمال به دست آمده برای آماره F که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، فرض H_0 رد می‌شود و بیان می‌کند که تمامی ضرایب رگرسیون به‌طور هم‌زمان صفر نیستند. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد این مدل معنادار است. مقدار ضریب تعیین مدل سوم پژوهش برابر ۰/۹۷۹ می‌باشد که نشان دهنده تشریح ۹۷ درصد تغییرهای متغیر وابسته (اظهار نظر نسبت به تداوم فعالیت) با متغیر مستقل و کنترلی است. با توجه به جدول (۵)، ضریب متغیر تمایلات سرمایه‌گذار برابر ۰/۰۹۰ می‌باشد که مثبت است و احتمال آماره t برای متغیر تمایلات سرمایه‌گذار برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد. این مقدار احتمال کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است و فرض پژوهشگر تأیید می‌شود.

بنابراین می‌توان استدلال نمود که تمایلات سرمایه‌گذار بر اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت تأثیر معنادار دارد و فرضیه سوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

جدول (۵): نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها جهت آزمون فرضیه سوم

متغیر وابسته (اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت)	ضرایب	خطای استاندارد	آماره T	معناداری
عرض از مبدا	۰/۴۰۶	۰/۱۰۷	۳/۷۶۹	۰/۰۰۰
تمایلات سرمایه‌گذار	۰/۰۹۰	۰/۰۱۶	۵/۵۵۵	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۱/۷۸۸	۰/۳۲۷	۵/۴۶۴	۰/۰۰۰
اهرم مالی	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۲۱۵	۰/۲۲۵
بازده دارایی	-۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-۰/۴۸۶	۰/۶۲۶
رشد شرکت	۰/۰۸۱	۰/۱۳۶	-۰/۵۹۸	۰/۵۴۹
اندازه حسابرس	۰/۰۲۱	۰/۰۷۱	۰/۳۰۲	۰/۷۶۲
دوره تصدی حسابرس	-۰/۰۴۶	۰/۲۱۵	-۰/۲۱۴	۰/۸۳۰
تخصص حسابرس	۱/۰۲۲	۰/۲۴۳	۴/۲۰۵	۰/۰۰۰
حساب‌های دریافتی و موجودی کالا	۰/۱۵۲	۰/۰۳۶	۴/۱۹۱	۰/۰۰۰
ضریب تعیین	۰/۹۷۹	ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۹۶۸
آماره F	۴۱/۴۲۰	معناداری آماره F		۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، سه فرضیه آزمون شده است. هدف اصلی از انجام پژوهش که در قالب فرضیه‌های پژوهش مطرح شده، بررسی تأثیرگذاری تمایلات سرمایه‌گذار بر ریسک تحریف گزارشگری مالی و در پی آن بر رفتار حسابرس است. نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش گویای آن است که تمایلات زیاد سرمایه‌گذار با افزایش تحریف گزارشگری مالی همراه می‌باشد. استدلال بر این است که مدیران در طول دوره‌هایی با تمایلات فراوان سرمایه‌گذار به دلایلی از جمله توجه محدود سرمایه‌گذاران، رفتار فرصت‌طلبانه بیشتری دارند و در نتیجه شرکت‌ها، ریسک زیاد تحریف گزارشگری مالی و تجدید ارائه صورت‌های مالی بیشتری را تجربه می‌کنند. نتایج فرضیه اول پژوهش، با نتایج پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱) هم‌خوانی دارد.

در این پژوهش به منظور بررسی تأثیر تمایلات سرمایه‌گذار بر رفتار حسابرس از فرضیه دوم و سوم استفاده شده است که نتایج آزمون این فرضیه‌ها، حاکی از تأیید وجود تأثیرگذاری معنادار تمایلات سرمایه‌گذار بر رفتار حسابرس می‌باشد. بدین صورت که حق الزحمه حسابرسی و گزارش اظهارنظر ابهام در تداوم فعالیت در پی تمایلات زیاد سرمایه‌گذار افزایش می‌یابد. افزایش حق الزحمه حسابرسی به خاطر افزایش تجدید ارائه صورت‌های مالی و در پی آن افزایش تلاش حسابرسی است که به خاطر تمایلات زیاد سرمایه‌گذار ایجاد شده است؛ همچنین در این شرایط به خاطر اینکه ریسک درک‌شده حسابرسان به واسطه ریسک تحریف صورت‌های مالی افزایش می‌یابد، از این‌رو حسابرسان گزارش محافظه‌کارانه‌تری را ارائه می‌دهند، به عبارتی گزارش اظهارنظر ابهام در تداوم فعالیت در پی تمایلات زیاد سرمایه‌گذار افزایش می‌یابد. نتایج فرضیه دوم و سوم پژوهش، با نتایج پژوهش امین و همکاران (۲۰۲۱) هم‌خوانی ندارد. امین و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که تمایلات زیاد سرمایه‌گذار منجر به حق الزحمه کمتر حسابرسی و گزارش کمتر اظهارنظر ابهام در تداوم فعالیت می‌شود.

در مجموع، این پژوهش پیامدهای مهم تمایلات سرمایه‌گذار برای گزارشگری مالی و حسابرسی را مستندسازی می‌کند. همچنین یافته‌های پژوهش با نشان دادن اینکه تمایلات سرمایه‌گذار بر حق‌الزحمه حسابرسی و اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت تأثیر می‌گذارد، به ادبیات قیمت‌گذاری حسابرسی و تصمیم‌های گزارشگری کمک می‌کند. افزون بر این، با توجه به یافته‌های پژوهش به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود در دوره‌هایی که تمایل سرمایه‌گذاران فراوان است جهت اجتناب از متضرر شدن، حتماً به سازوکارهای حاکمیتی شرکت‌ها توجه بیشتری داشته باشند. در پژوهش حاضر از هیچ متغیری به‌عنوان متغیر تعدیلگر استفاده نشده است. در حالی که، چندین متغیر تعدیلگر بالقوه مانند صنعت، درماندگی مالی و حاکمیت شرکتی وجود دارد که می‌تواند در تأثیرگذاری تمایلات سرمایه‌گذار بر ریسک تحریف گزارشگری مالی و رفتار حسابرس نقش داشته باشد؛ لذا، پژوهشگران آتی می‌توانند از این متغیرهای تعدیلگر در پژوهش خود استفاده کنند.

این پژوهش دارای محدودیت‌هایی نیز است. برای نمونه نتایج این پژوهش براساس مشاهداتی هست که حق‌الزحمه حسابرسی خود را به‌طور داوطلبانه افشا کرده‌اند؛ بنابراین در تعمیم این نتایج به شرکت‌هایی که حق‌الزحمه خود را افشا نکرده‌اند بهتر است احتیاط شود. حق‌الزحمه حسابرسی براساس اطلاعات پیوست‌های همراه صورت‌های مالی (یادداشت‌های هزینه‌های اداری، عمومی و فروش) گردآوری شده است و گاهی سایر هزینه‌های حسابرسی مانند هزینه‌های مأموریت حسابرسان و هزینه‌های اقامت و تغذیه حسابرسان نیز به این مبلغ اضافه می‌شود که اطلاعات لازم برای کنترل چنین عواملی در دسترس نبود.

References

- Ali, A., & Gurun, U. G. (2009). Investor Sentiment, Accruals Anomaly, and Accruals Management. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 24(3), 415-431.
- Arfizadeh, S., & Dehdar, F. (2021). Investigating the Relationship between Investors' Inclinations on Excess Cash Flows and the Company's Stock Valuation Patterns, *Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 5(54), 1-15 (In Persian).
- Atefi, A. A. (2020). *The Effect of Human Capital in Auditing on the Distortion of Financial Statements of Tehran Stock Exchange Companies*. Master Thesis in Accounting, Accounting Department, Shahroud Higher Education Institute. (In Persian)
- Amin, K., Eshleman, J. D., & Guo, P. (2021). Investor Sentiment, Misstatements, and Auditor Behavior. *Contemporary Accounting Research*, 38(1), 483-517.
- Baharmoghaddam, M., & Jokar, H. (2018). The Effect of Moderating Audit Quality on Investor Sentiment in Stock Pricing. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 15(57), 123-146 (In Persian)
- Bahar Moghaddam, M., Salehi, T., & Azami, Z. (2017). The Relationship between Management Ability, Audit Fee, and Going Concern among Firms Listed on Tehran Stock Exchange. *Journal of Financial Accounting Research*, 9(2), 23-44 (In Persian).
- Beshkooh, M., & Amiri, S. (2017). Relationship between Information Asymmetry and Financial Restatement: the Approach of Effective Spread. *Journal of Development & Evolution Management*, 27, 75-82. (In Persian)
- Brown, N., Christensen, T. E., Elliott, W. B., & Mergenthaler, R. (2012). Investor Sentiment and Pro Forma Earnings Disclosures. *Journal of Accounting Research*, 50(1), 1-40.
- Chi, Y., & Sun, H. (2012). Reoccurrence of Financial Restatements: The Effect of Auditor Change, Management Turnover and Improvement of Internal Control. *Journal of Accounting and Finance*, 14(2), 28-44.
- Desai, H., Hogan, C. E., & Wilkins, M. S. (2006). The Reputational Penalty for Aggressive Accounting: Earnings Restatements and Management Turnover. *The Accounting Review*, 81(1), 83-112.

- Gertsen, F., Van Riel, C., & Berens, G. (2006). Avoiding Reputation Damages in Financial Restatements. *Long Range Planning*, 39(4), 429-456.
- Guedhami, O., Pittman, J. A., & Saffar, W. (2014). Auditor Choice in Politically Connected Firms. *Journal of Accounting Research*, 52(1), 107-162.
- Gulbakhsh, S. (2018). *The Study of Relationship between Financial Distress and Auditor Behavior*. Master Thesis in Accounting, Faculty of Social Sciences, Razi University. (In Persian)
- Hapsoro, D., & Santoso, T. R. (2018). Does Audit Quality Mediate the Effect of Auditor Tenure, Abnormal Audit Fee and Auditor's Reputation on Giving Going Concern Opinion?. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(1), 143-152.
- Huang, H., Li, R., & Bai, Y. (2019). Investor Sentiment, Market Competition and Trade Credit Supply. *China Finance Review International*.
- Hurwitz, H. (2018). Investor Sentiment and Management Earnings Forecast Bias. *Journal of Business, Finance, and Accounting*, 45, 166-183.
- Jones, A. L., & Bandopadhyaya, A. (2006). Measuring Investor Sentiment in Equity Markets. Financial Services Forum Publications, *Working Paper 1007*, 6(39), 441-463.
- Kaplan, S. E., & Williams, D. D. (2013). Do Going Concern Audit Reports Protect Auditors from Litigation? A Simultaneous Equations Approach. *The Accounting Review*, 88(1), 199-232.
- Kim, J. S., Kim, D. H., & Seo, S. W. (2016). Investor Sentiment and Return Predictability of the Option to Stock Volume Ratio. *Financial Management*, 46, 767-796.
- Lev, B. (2003). Corporate Earnings: Facts and Fiction, *Journal of Economic Perspectives*, 17(2), 27-50.
- Mashayekhi, B., Hassanzadeh, S., Amini, Y., & Manti, V. (2016). The Impact of Internal Audit Quality on Independent Audit Fees. *The financial Accounting and Auditing Research*, 8(31), 56-41. (In Persian)
- Mian, G. M., Sharma, P., & Gul, F. A. (2018). Investor Sentiment and Advertising Expenditure. *International Journal of Research in Marketing*, 35(4), 611-627.
- Moradi, Z. (2020). *The Effect of Independent Auditor's Education on the Distortion of Financial Statements with Emphasis on the Auditor's Experience*. Master Thesis in Accounting, Raja University. (In Persian)
- Nicomaram, H., & Ahmadzadeh, H. (2014). Investigating the Relationship Between the Quality of Accounting Information and the Choice of the Type of Auditor of Listed Companies in Tehran Stock Exchange. *Quantitative Studies in Management*, 4(4), 154-135. (In Persian)
- O'Reilly, D. M. (2010). Do Investors Perceive the Going-Concern Opinion as Useful for Pricing Stocks?. *Managerial Auditing Journal*, 24(1), 4-16.
- Povel, P., Singh, R., & Winton, A. (2007). Booms, Busts, and Fraud. *Review of Financial Studies*, 20(4), 1219-1254.
- Rostami, N., & Ahadiyan, D. (2021). The Effect of Investor Sentiment on the Market Reactions to Earnings Restatements. *Financial and Behavioral Researches in Accounting*, 1(1), 107-121 (In Persian).
- Sajadi, S., Rashidi Baghi, M., Abobakri, A., & Shiralizade, M. (2015). The Relationship between Auditing Fees and Board Compensation. *Empirical Research in Accounting*, 5(3), 39-58 (In Persian).
- Seok, S. I., Cho, H., & Ryu, D. (2019). Firm-specific Investor Sentiment and the Stock Market Response to Earnings News. *North American Journal of Economics & Finance*, 48(12), 221- 240.
- Simpson, A. (2013). Does Investor Sentiment Affect Earnings Management?. *Journal of Business Finance and Accounting*, 40(7-8), 869-900.
- Vakilifard, H. R., & Mohammadi, S. (2015). Auditor Turnover and Type of Audit Report. *Financial Accounting and Auditing Research*, 7(25), 39-54. (In Persian)
- Vakilifard, H. R., Talebnia, G. A., & Sabbaghian Tusi, O. (2016). The Effect of Audit Quality on Discretionary Accruals and Qualified Audit Opinion. *The Financial Accounting and Auditing Research*, 8(29), 97-124. (In Persian)

- Zand, A., & najafi mooghadam, A. (2021). Identify the Components of Auditor Behavior Based on Social Capital by Qualitative Hybrid Method, Fuzzy Delphi and ISM. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 10(38), 145-158. (In Persian)
- Zhu, B., & Niu, F. (2016). Investor Sentiment, Accounting Information and Stock Price: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 38(3), 125-134.

